

Den danske folkekarakter

(Af Jesper Ratjen)

Nok er vi "alle jyder for Vorherre", men der er jo lige kjøvenhavnerne, wendelboerne, synnejyderne, borringholmerne, molboerne og saa dem fra Åårhus af. — Helt almindelige er jo ingen af dem!?

Seminarielærer Marinus Sørensen gav i sin lærebog "Danmark. Land og Folk" fra 1895 nogle træffende signalementer af sine landsmænd (her gengivet i uddrag):

Lad os begynde med **jyderne!**

"Jyderne ligne andre danske. Man har villet bemærke, at der i Ansigtstrækkene findes noget mere storformet og alvorligt, svarende til Landets Natur .

Jyden er lige så indesluttet, som hans land er aabent og overskueligt; han har den Mening, at Hjertet let kan blive koldt, naar Munden staar aaben, og at man ikke skal give sit Besyv med, inden der er Trang for det . .

Af de Egenskaber, som særpræge Jyden, maa Forstandigheden først og fremmest nævnes. Forstanden har næsten altid Overtaget over Følelsen og Fantasien. I Skolerne arbejde Børnene med særlig Lyst i Regnebogen og bedømme hverandres Dygtighed efter, hvorvidt de ere komne i denne Bog. Spørgsmaalet om det kan "betale sig", tages med i alle Livets senere Forhold, og Udtrykket bruges over for alle Livsværdier; man overvejer, om det kan "betale sig" at gaa ind i Skytteforeningen eller tage paa en Højskole, at gifte sig, at gaa i Kirke, ja selv det store Opgør hinsides Døden fremstiller sig naturligt for Jyden som den sidste Termin, hvor "Skyldbogen skal klareres". . . .

Jyden er nøjsom og sparsommelig . . . "Skilling til Skilling bliver omsider en daler", og "Lidt til lidt giver Skæppen fuld"; det er ægte jyske Ordsprog. "Spinke og spare kan længe vare"; ere Indtægterne smaa, saa ere Udgifterne mindre, og i mangen jysk Bondegaard ser man Vidnesbyrd om, at ikke store Indtægter, men smaa Udgifter kunne grundlægge en solid Velstand . . . naar man saa ser Mand og Kone endnu i deres kraftige Alder uddele deres surt erhvervede Formue til Børnene og selv nøjes med en mer end tarvelig Aftægt, forstaar man, at Jyden ikke samler til sig selv, men til sin Slægt. Det er ogsaa den stærke Slægtsfølelse, der lader Pengene spille saa stor en Rolle ved indgaaelse af Ægteskab . . .

"Tav lidt" er et Yndlingsord for Jyden; - han er i høj Grad vanefast, og selv om han gør Fremskridt, gaar

det langsomt, men det gaar sikkert; thi han er viljefast, udholdende og ”sejg”. Med Vanefastheden forbinder han en udpræget Uafhængighedsfølelse; han ”trives ej ved Tvang” . . . man kan være sikker paa, at den, der i politisk Forsamling optræder dominerende og bydende, vækker Jydens Stædighed og Selvfølelse og hindrer derved sin Sags Fremgang. — Jyden har mindre poetisk sans end Øboerne, er mere nøgtern i sin Livsbetragtning; men han har dog lært af Lærken; ”nøjet med en fattig Høst, at huse sangen i sit Bryst”

En Jyde kysser sjælden Kone eller Barn, selv førend han skal ud paa en længere Tur . . . Over for Husdyrene, særlig Hestene, viser han derimod uforbeholdent sit Hjertelag; de ”elskes op”, derfor har han saa god Forstand paa Opdræt . . . Det kan ikke nægtes, at mange Jyder anvender mere Omtanke og Omhu paa Opdrættets Sundhedstilstand end paa Børnenes ikke som om de regnede Barnene mindre, men det er nu engang blevet tankegang, at naturen maa hjælpe sig selv i Mennesket; Menneskelægen er dyrere end Dyr lægen, og ”Mennesker dø, naar Gud vil”, men Dyrene naar man vanrøgter dem.

Fynboerne må have ventet spændt, men nu er turen kommet til dem: (i uddrag).

Tegning af
H.Jensenius

- du er en inderlig betænksom mand (H.C.Andersen: Hvad fatter gør..)

”Fynboerne. Man kan med en vis Berettigelse kalde Fynboerne for Børnene i det danske Folk, Sjællænderne for de unge og Jyderne for de gamle . . .

Af aandelige Egenskaber, som ere iøjnefaldende hos Børn, maa nævnes Livlighed og Munterhed, Troskyldighed og Lettroenhed, Bevægelighed og Ustadighed, Føjelighed, Venlighed og Sanselighed. Fynboerne ere muntre Folk. Om Sommeren, naar der arbejdes i Marken, lyder Luften af Sang og Klang, efter Arbejdstiden hører man alle Vegne Harmonikaens Toner, hvilket babariske Instrument de fleste Bønderkarle kunne traktere . . .

Ved Bøndergilderne eller ved andre selskabelige Sammenkomster er der en Munterhed, som man næppe finder i andre Landskaber: Der bliver sunget Viser, fortalt Historier, sagt Vittigheder og leet saa hjerteligt, ikke at tale om, at ”Dansen gaar saa let gennem Lunden.” Det er temmelig almindeligt paa Fyn, at de unge Folk i en Gaard, Karle, Piger og Dreng, holde Dans, naar Arbejdet er endt . . .

I Sommertiden vrimler det med Fester i alle mulige Anledninger, Grundlovsfester i hvert andet Sogn, Skyttefester, Amts- og private, Fester for Slagdagene i den første slesvigske Krig, Høstfester og mange andre. Om Vinteren gaar det løs med Maskerader, Juletræer, Fastelavns-gilder og Sessionsballer, og ved alle disse, selv ved Juletræerne, er det Dansen, det kommer an paa.

Fynboernes Lyst til at more sig ser man ogsaa i deres flittige Besøg i Købstæderne. . . Det er helt morsomt at se deres uskyldige Glæde over Butikkeme og over at møde gode Venner og Naboer.

Fynboernes barnlige Sind finder man ogsaa i Troskyldighed. Der er næppe noget Sted i Danmark saadant et Marked for Voltakorset, Sybilles Livsvækker, elektriske og andre Humbugsmagere, som her. Fynboerne have, ligesom andre Børn, ondt ved at tro paa Menneskenes Slethed.

Fynboerne ere de mildeste og venligste af alle Danske. Man ser det i Familielivet, hvor de ikke er bange for at vise deres Følelser. . . jeg gad nok vide, hvor i Danmark det kunnc finde sted, at en Moder giver sine voksne Børn, Sønner og Døtre, et Godnatkys, uden netop paa Fyn eller Langeland. Kommer man til at tale med en Fynbo, da har man hans Fortrolighed straks. Han giver sig øjeblikkelig hen til den, som indgyder ham Tillid, og giver alt uden synderligt Forbehold.

Venskabs- og Kærlighedsforhold knyttes meget hurtigt, ere meget varme, saa længe de vare, men det er ikke altid hele Livet. Hvad Venskabet angaar, da maa det anses for mere paalideligt end Kærlighedsforbindelser. Disse knyttes nemlig ofte i en fart, men de blive ogsaa tit hurtigt hævede. . . . Denne Løshed i disse Forhold, i Forbindelse med en stærk Sanselighed, er Aarsag til, at Fyn og dets Biplanet, Langeland, ere de løsagtigste Steder i Danmark. Man kan jo kun dømme i disse Sager efter Antallet paa de uægte Fadsler. . .

Fynboerne Sanselighed kendes ogsaa paa den Omsorg, de vise for Legemets Forplejning med mad og Drikke. Det er en bekendt Sag, at Bønderne i Almindelighed spise bedre mad her end i andre landskaber, . . . I Høstens Tid bliver der imellem de regelmenterede 5-6 Maaltider indskudt 3-4 mindre, som bestaa i en Dram og nogle Æbleskiver.

Hvem der vil begynde paa noget nyt, stort eller smaat, aandeligt eller timeligt, kommer lettest i gang, naar han begynder i Fyn. Her er Grundtvigianismens rette Vugge, her ere Højskoler, Friskoler, Børnehjem og Skytteforeninger opklækkede. Alle Opfindelser paa Industriens og Landbrugets Omraade spire først og frodigst frem her. . . .

Den Lyst, som alle Børn have til, hvad der er pænt og pynteligt, kan man ogsaa finde hos ”Danmarks Børn”. Ingen Steder i vort Land findes hos Bønderne saa smukke Bopæle eller haver som i Fyn. . . . Andre Steder i Danmark ser man sjældent en Bondekarl med en Blomst i Knaphullet; her hører det næsten med til Søndagspynten om Sommeren.

Fynboen glæder sig ikke alene over sit smukke Hjem, men ogsaa over Naturens Skønhed, for saa vidt han kan se den. Og det er da Vaarens og Sommerens Herlighed, der særlig tiltaler ham, og her maa ikke glemmes Fuglesangen. . . .

Skønt man aldrig ser nogen dansk Bonde vise saadan en glæde over Naturen: Have, Mark og Skov, som Fynboen, skønt man aldrig ser nogen i den Grad stræbe efter at have sit Hus og sine Ting pyntelige, saa tør man dog ikke deraf slutte, at hans Skønhedssans er mere udviklet ens Sjællænderens og Jydens. Det er vel snarere den barnlige Lyst til alt, hvad der er kønt og pænt, thi hvad der pyntes med herovre, er just ikke altid saa smagfuldt. .

Dyrkningen af alle Slags Havefrugter staar højest paa Fyn.

Fynboerne er vistnok de smukkeste af den danske Befolkning. Ders Legeme er slankt, let og smidigt, deres Ansigt mildt og kønt. Hele deres udvortes Væsen er behageligt og elskværdigt.”

Nu er det sjællændernes tur: (i uddrag).

Sjællænderne kan vi kalde »Ungdoms-folket«. Til Ungdommens Ejendommeligheder maa regnes Hjerteligheden med dens Kærlighed og Troskab, Kraft og Mandemod, tillige Blufærdighed eller Undseelse - og jeg frygter for, vi komme til at tage med, Magelighed

Sjællænderen er meget forsigtig overfor en, som han ikke kender grundigt, og skal nok vide at holde ham tre Skridt fra livet, indtil videre. Den mistænksomhed imod fremmede, særlig mod

de »fornemme«, som man let mærker hos den sjællandske Bonde, har vistnok sin første Aarsag i den hundredeaarige Undertrykkelse, som han, mere end nogen anden dansk Bonde, har maattet lide .

Den sjællandske Bonde har i enhver Alder en stærk Blufærdighed. Man kan se Mand paa 70 Aar rødme som en ung Pige, og hos alle, som ikke ere forfinede eller forgjorte, træffer man denne underlige, forlegne Tilbageholdenhed, som jeg ikke ved andet Navn til end Blufærdighed. Den beskæmmer ingen, men klæder tværtimod smukt i de fleste Tilfælde; men denne Blufærdighed i Forbindelsen med Forsigtighed og Mistænksomhed gør, at Sjællænderen er vanskelig at faa fat paa. Vi have jo omtalt, at alle den ny Tids folkelige Bevægelser maatte udklækkes eller da komme i vækst paa Fyn. De vilde aldrig have kunnet komme frem paa Sjælland.

Denne Ø er ikke nogen god Moder for smaa Tankebørn, de skulle være store og have vist sin Nytte, før de kunne blive vel antagne af hende. Men naar en god Sag først have vist sin fuldbaarne og udviklede Skikkelse, da skal den nok blive modtaget af Sjællænderen, og han slipper den heller aldrig mere.

At blive fortrolig Ven med en Sjællænder er altsaa ingen let Sag. Hans Mistænksomhed og Blufærdighed gør, at han holder sig tilbage fra alle Venskabsytringer og Fortrolighedsbeviser, selvom han ogsaa virkelig har et Menneske kær. Men naar saa Kærligheden sejrende bryder igennem, da er den ogsaa vedvarende og trofast. .

Naar endelig Kærligheden har sejret enten i Venskabs- eller Kærlighedsforbindelser, saaledes at man er vis paa, at man har Sjællænderen, saa maa man dog ikke vente sig ydre Beviser derpaa som hos Fynboen, man maa være belavet paa en Adfærd, der ligner Kulde og Tværhed. Dog, hvem der kender Sjællænderen, lader sig ikke skuffe deraf, og i paakommende Tilfælde skal hans varme Hjerte nok vise sig . . .

En anden, mindre smuk Egenskab er ogsaa temmelig kendelig hos Ungdommen, nemlig Magelighed Endskønt Ungdommen har de bedste kræfter, er der dog ingen anden Alder, i hvilken man er saa magelig som denne. At strække sig i Græsset, at række Bænke, at have Drengene for sig, at skyde fra sig alvorlig Tænkning, det er noget, som man tit ser og mærker hos Ungdommen. Nu vel, denne hang til Magelighed er ejendommelig for »Danmarks Ungdom«, for Sjællændere i enhver Alder Dovenskab kaldes paa Sjælland »den sjællandske syge«, men den maa saa være forvekslet med Magelighed; thi Sjællænderen er lige saa dygtig og flittig til sit Arbejde som nogen anden Dansk. Men naar saa Hviletiden kommer, ja da tager Sjællænderen at den Magelighed, der kan opdrives.

Kommer en af disse Øboer ind i en Stue, hvor han ser nogen sidde eller ligge mageligt, da skal han altid først udbryde: »Naa! Du har det godt«, eller ironisk: »Kan du udholde det?«.

Det hedder ogsaa i en sjællandsk Talemaade: »Magelighed er en god Ting, hvor den findes«.

Naar vi nu ligge alt sammen: Forsigtighed, Blufærdighed og Magelighed, hvilke Ting som oftest ere til Stede paa een Gang, da forstaa vi nok, at det kan være noget svært at faa Sjællænderen med

Ungdommen har et stærkere udviklet Legeme, men har til Gengæld mistet Barndommens friske Glans. Saaledes er det med Sjællænderen. Han er ikke saa køn som Fynboen, men er gennemgaaende bredere af Bygning, i Ansigtet som i Krop, og har et mere sindigt og roligt Væsen.”